

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Nagy-Várad-uteza 2127.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-uteza 1080.</p>
---	---	---

Tartalom. Hitünk nagy ünnepén. Csiky Lajos. — Tárca. Üres a sír... F. Varga Lajos. — Egyházpolitika Németországban. Illyés Endre. — A gyám- és nyugdíj-intézet országo-sításáról. Zsigmond Sándor. — Egyházkerületi tanügyi bizottsági gyűlés Debreczenben. y. — A n.-bányai egyházmegye közgyűlése. — k — n. — Levél a szerkesztőhöz. Faragó Bálint. — Különfélék. — Szerkesztői posta.

Hitünk nagy ünnepén.

Husvétot ünneplünk. A keresztyénség legelső, legnagyobb ünnepének ideje következett el ismét. Földerült reánk a „μεγάλη κυριακή“, a „Dominica gaudii“ nagy napja, melyet az egyháznak atyái, Nyssai Gergely „a napok királynőjének“, „az ünnepek ünnepének“, Chrysostomus pedig „váltságunk kívánt ünnepnapjának“ s általában „az ünnepek koronájának és fejének“ és más ilyen sokat mondó nevekkal szerettek nevezni.

Az elnémult harangok újra megkondulnak a római katolikusok templomainak tornyaiban is e napon s zengő, hívó hangjok nem azt jelenti a váltság e napján, mit rendeltetésök jelzésére ércbetűkkel írnak reájok: „Funera plango. Fulgura frango“, hanem inkább azt, a mi már a békesség beköszönésének idejét jelzi azokon: „Excito lentos. Dissipo ventos. Paco cruentos“, vagy, mint más harangokon olvashatjuk: „Laudo Deum verum. Plebem voco... Pestem fugo. Festa decoro.“

A husvétnak, mint az emberiség váltsága teljességének nagy ünnepét eleitőlfogva különös díszszel, a szent örömmel vegyült komoly érzelmeknek magasztos diadalmi tudatával ünnepelte a régi keresztyén világ. „Az Ur feltámadott!“ „Valóban feltámadott!“ — e szavakkal üdvözlék egymást a keresztyének az örömnél e napján. Nyssai Gergely élénk színekkel rajzolja az örvendező se-regeknek husvétüi vígadozását, kik ünnepi ruhába öltözve, buzgó áhítózással keresték föl az istenitisztelet hajlékait.

Minden munka megszűnt e napon; minden üzlet felfüg-gesztetett; a szántóvető pihenni hagyá kapáját és ekéjét s fölvevé ünneplő ruháját; még a vendéglősök is pihentek husvéton. Az utakon nem voltak utazók, a tengeren nem voltak hajósok. Az anya, gyermekeivel és a ház szolgálvaival templomba vonult s férje és egész családja együtt örven-dezett vele. A keresztyének, mint ugyanazon egy család-nak tagjai gyülekeztek össze mindenütt. Kinek nem volt ruhája, szomszédaitól kölcsönzött azt s a család gyermekei e napon kaptak új ruhát. Mikor a keresztyénség államval-lássá lett, a császárok, általános kegyelmet hirdetve, meg-nyitatták a börtönök ajtait; a hitelezők elengedték az adósságokat; a rabszolgák szabadon bocsáttattak s bizo-nyos ügyeket kivéve, általános törvényszünet volt; a sze-gények e napon gazdag alamizsnákban részesültek; a nyilvános mulatozások, mint az ünnep szentségéhez nem illő dolgok, szüneteltek husvétnak ünnepén. Mint ugyan-csak Nyssai Gergely mondja, „minden bánat nyugalomra tért e napon és nem volt senki, bármilyen szomorúság suj-totta is különben, ki vigasztalást ne talált volna ezen ün-nep nagyszerűségében. A fogoly szabadon bocsáttatott, az adósnak elengedett tartozása, a rabszolga szabadná lett, vagy legalább valami jótéteményben részesült.“ A szent örömnél hetén a gyülekezetek templomaiban napjában többször is istenitiszteletek tartattak.

A husvét, idvességünk Ura föltámadásának e nagy ünnepe az örömnél, a csüggedés álmától megszabadult lélek méltó örvendezésének drága napja. Az öröm remélni szeret s a remény az örökkévalóság oczeánjának fuvallata; az öröm hinni szeret s ha győzni akarsz, szükséged van a hit lehelletére.

A husvét a feltámadás, az örök élet reményének s főként és első sorban Krisztus feltámadása nagy hitének dicsfényben ragyogó ünnepnapja. Ne beszéljünk a remény-ről, mert nincs ember, ki remélni ne tudna; de hirdessük

e napon a hitnek diadalát. Hirdessük, hogy „valóban feltámadott az Ur“ és „sok bizonyos jelek által“ megmutatta magát az ő tanítványainak.

De épen a husvét tényének sok bizonyossága ellen hangzik föl legerősebben a kételkedés szava. E nap hívja ki leginkább a kételkedők gunyját, a vallás ellenségeinek bántó sértéseit.

E napon hangzik a gunyszó: hisztek tehát nehány kába, szerelmes asszony bizonyításának s nehány együgyű tanítvány visiójának?!

Jól van ti gunyolók! Mi is tudunk ehhez valamit szólni.

Ti, ha egy cserép,- vagy egy kődarabot találtok, a történelemelőtti időkbel egész dynastiák sorrendjét tudjátok abból megállapítani s megkövetelitek, hogy mi higyjünk annak, a mit az a cserép,- vagy kődarab tanított ti nektek. Ha a történelmi idők valamelyik nagy alakjáról egyetlenegy okmány beszél, azt hiteles kutfőnek hirdetik. Legyen igazatok! De engedjétek meg mi nekünk is, hogy higyjünk Jézus Krisztus feltámadásában, ha arról többen és olyanok beszélnek, kikre nézve váratlan volt az az esemény; kik elegen voltak arra nézve, hogy meg ne csalhassa őket valamely képlátó visió; kik különböző helyeken és időkben, elég hosszú ideig látták a jól ismert feltámadottat; kik közül egy sem mondta, hogy látta őt sírjából kikelni, csak, — a mi sokkal több, — azt hirdette mindenik, hogy látta őt, minekutána sírjából kikelt volna.

Legyünk méltányosak! Ha mindenki hiszen valamben s például egyik-másik ember az ő hitetlenségének bölcsességében: nem szabad-é hinni a szent ügy, az ártatlanság diadalában, a mit a keresztyén világnak a halottai-ból feltámadt Ur példája tanit legbizonyosabban?!

Tudjuk, hogy itt a titkok titkának szédületes örvénye szélén állunk. De mi szeretünk elmerülni a kimagyarázhatatlan titkok szent rejtelseibe is. Mi hiszszük és valljuk, hogy a hitnek szüksége van a mysteriumokra. Mihelyt ezt tagadóba vesszük, megszűnik az élet költészetete s a rideg anyagiság utvesztő ösvényein tévedezünk.

A hit nélküli életet senkitől sem irigyeljük. Boldogtalan embernek gondoljuk azt, ki hinni nem tud, hinni nem akar.

Jól esett mi nekünk e gondolatokkal foglalkozni mostan; jól esett kiszakítani magunkat a napi munka foglalkozásai köréből, hogy méltó gondolatokkal kereshessük föl Istennek házát husvétnak reggelén, — hitünk nagy ünnepén.

Csiky Lajos.

T á r c z a.

Üres a sír . . .

Fölfeszíték, meghalt . . . és azt hívék
Keresztfáját kik ácsolák vala:
Soha többé nem láthatni ismét,
Bényeli a sír sötét padmala,
Örökre bé . . . Nincs mitől tartani,
Marad mint volt minden a hajdani;
Igen, te feltolt, hirhedt Messiás
Mi uralgunk s kívülünk senki más . . .

S fedte a földet sötét borulat,
Hogy sírba szállott az isten-ember;
Vétek, gonoszság hát tovább dulhat,
Vetni elé gátat senki se mer.
Halál fején minden eszme-hősnek,
Lelkek jobbjaért szentül küzdőknek,
Rabláncz és hóhér: ez az ur, nem más,
Te elnémitott, szegény Messiás . . .

Örült a poklok győzelmes hada . . .
Sziklasír őrzi a félelmetest,
Királyként magát mely hordá vala
Meg fog rohadni, meg a büszke test.
Alabárd mellé, . . . harczyi vitézek,
Közel se férjen emberi lélek,
Sírján ne légyen, ne semmi nyílás;
Rohadni fogsz, te hirhedt Messiás! . . .

Óh hát elveszett, örökre oda,
Minden szép remény, minden ígélet;
Föl nem épülhet dicső temploma,
Rom marad a mű, melyet épített!
Ajka ígéje, szíve balzsama
Nem fog építeni, gyógyítani soha,
Örökünk csupán a köny, a sírás
Utánad szegény, megölt Messiás! . . .

S viraszt a csüggés, jajszókat sírva,
Elvesztett kincse sirhalma fölött,
Tengerré dagad fájdalmas kinja,
Hánykodik szírtek, örvények között.
És virasztana és ma is sírna,
Ha föl nem hasad a hajnal pírja,
Ha szárnyra nem kél amaz égi hír:
„Nincs itt az Ur, üres a sziklasír!“

Üres a sír . . . Föltámadott az Ur!
Hirdesd napsugár, hirdesd enyhe szél,
S kik rád törnek be szent Eszme gazul,
Remegve hallják: él a Jézus, él! . . .
Leáldozott a nap, de nem tünt el,
Hogy még dicsőbb színben ragyogjon fel,
És ne remegjen, ki küzdeni kész,
Hogy szent műve rommá, semmivé léssz.

Üres a sír . . . Él az isten-ember,
Küzd és harczol ma is ellenetek,

Zugjatos bár mint haragvó tenger —
Sötét lelkű papi fejedelmek!
S ám vigyétek ismét Golgothára
Szűrő tövist tűzvén homlokára:
Nem áshattok sziklasírt oly mélyet,
Hogy örökre eltemethessétek.

Üres a sír . . . Él az Isten Fia!
Mi láttuk őt s mi bátran mondhatjuk:
Nem fog többé parlagon állni a
Szent győzelmekre vivő pályaut.
Golgothává legyen bár minden rög,
Kajafásék uralma nem örök,
Fegyverkezzék bár az egész pokol:
Fölöttünk csak a Jézus országol.

Üres a sír . . . Él, él a Megváltó,
Igéje épít, gyógyít balzsama;
Hívó szavára üszkös hamvából
Ifjulva kél ki a hit temploma;
Vérző szíveknek tárva önsebet
Oszlatja buját, fájó keservét;
Sírok sötétén áttör fáklyája
Boldog élet csöndes révpártjára.

Üres a sír . . . Él az Idvezítő!
Hirdesd napsugár, hirdesd enyhe szél;
Olyan biztató, olyan enyhítő
Mit e nagy ünnep főnhangon beszél . . .
Szenvedni többé nem, nem félek én,
Sírom szélén is biztat a remény . . .
Hulljon ma könyvem, én le nem törölöm,
Mert te fakasztád égi szent öröm!

F. Varga Lajos.

Egyházpolitika Németországban.

Általános érdeklődés, mondhatni lázas figyelem kísérte Németországban a korábbi években, a Róma és az állam között folyt kulturharcot, melyet lefolyásában és eredményében lehetőleg ösmertetni e lapok t. olvasóival, elengedhetlen édes kötelességemnek tartok.

Távol legyen tőlem, mintha talán föltünnivágyás indítana egy ily, sokoldalú körütekintést igénylő mozgalom vázolására! Nem! mert hiszen jól tudom én, hogy e lefolyásában és eredményében a protestántizmus ügyét oly mélyen érintő küzdelem megragadta már korábban hazám gondolkozó protestánsainak figyelmét is: — sokkal inkább azon meggyőződésben vagyok, hogy én e téren csak annyit tehetek, hogy a meglevő, de talán nem teljesen összefüggő ismereteket, saját kutatásom, illetőleg megfigyelésem eredményének segélyével egy összefüggő egészszé alakíthatom. — Tagadhatatlan, tárgyamattal illetőleg szerencsés helyzetben vagyok, mert a nagy mozgalom minden erének lüktetését a legközvetlenebbül érzem — meglehet, e közvetlenség talán nagyobb érdekességet kölcsönzött az egésznek az én szememben, mint a mennyire az valójában a mi egyházi életünket érinthetné; de mindazonáltal, a németországi protestántizmus ama kulturharc következtében megindult mozgalom által egy új élet küszöbére jutván, lehetetlen,

hogy mindnyájunkat, kik szellemben egyek vagyunk, egy ily nagy horderejű s még most egyelőre beláthatatlan következményű esemény közelebről ne érdekelne.

Ha látja az ember azon lázas tevékenységet, mely daczára a politikai nyomasztó helyzetnek, Németországban jelenleg az egész protestántizmust uralja; ha figyelemmel kísérjük a Róma pillanatnyi sikere által felkeltett feltékenységet; ha behatolunk a nagy német prot. hírlapirodalom tömkelegébe: lehetetlen föl nem ismernünk az idők jelét, lehetetlen át nem látnunk, hogy egyházpolitika foglalkoztatja mai napság a gondolkozó főket s közepette van a német protestántizmus egy nagy bonyodalomnak, melyet ha sikerül kellőleg megoldania, úgy reá nézve egy új élet aerája kezdődik.

Sajnálattal kell azonban előlegesen is jeleznem, hogy az egész mozgalmat csak nagyon vázlatosan rajzolhatom; mert ha körülményesen kiterjeszkedném a tárgy körül megindult óriásinak nevezhető irodalomra, ha tekintetbe venném az egyházi lapoknak s a mozgalom megindulása óta tartott egyházi gyűléseknek pepecselésig menő, e kérdéssel való foglalkozását, úgy nem bizom magamban, hogy egy öszhangzó képet nyújthatnék: de meg talán helytelen is lenne — e lapoktól, mely közvetlenebb érdekeinket szolgálni van hivatva, a távolabbról érintő mozgalom ismertetése céljából, tulságos nagy tért igénybe vennem.

Hogy a németországi protestántizmus kebelében megindult nagyszabású mozgalmat, mely daczára elágazásának, ezen egy névvel nevezhető: egyházpolitika — kellőleg rajzolhassam, mellőzhetetlennek tartom, hogy a cikkem elején jelzett kulturharcra is, mely ama mozgalomnak az alapját megvetette, lehető röviden s jóhiszemű tárgyilagos-sággal, legalább egy pillantást vessek.

A német birodalmi egység létrehozásával némi indokok közreműködtek abban, hogy a porosz kormány az államnak a r. katolikus egyházhoz való viszonyában új rendezést kísértsen meg.

A püspökség az 1850-iki alkotmány kihirdetése után tüstént a 15., 16., 18. cikkekben ígért szabadság és jog birtokába s használatába helyezkedett s a porosz miniszteriumnak tartózkodó tiltakozását, mely arra irányult, hogy az illető alkotmánypontok előbb még egy végrehajtási törvényt igényelnek, teljesen figyelmen kívül hagyta. Így aztán a r. kath. egyház a legnagyobb szabadságot, jobban mondva, azon előjogot élvezte, melyet a concordatum és a kormány engedékenysége reá nézve min egy ajánlatossá tett.

Az 1864—70-ig terjedő idő, mely korszakot alkotó Poroszországra nézve, képezi tetőpontját a kormány engedékenysége folytán mindinkább emelkedő igényeknek, Róma és az ő helyettesei, a püspökök részéről. Csuda-é, ha Ledochowsky püspök még az 1871-ik év elején nyíltan vallja, hogy egy államban sem élvez a római egyház oly kedvező helyzetet, mint épen Poroszországban! Csuda-é, ha Rómában, bátorítatva a király és kancellár 1870-ik év őszén tett kedvező nyilatkozatai által, azon reményben voltak, hogy a poroszok, illetőleg hogy Németország — a két nagy katolikus hatalom teljesen leveretvén — legalább részben, a kuriát, a töle elrabolt egyházi államhoz fogja segíteni. E tekintetben talán nem is hiányzott a hajlandóság Németország részéről; azonban az 1871-ik év kezdetével politikailag lehetlenné lett a pápának segédkezet nyújtani.

Rómában boszankodtak; a kuriát uraló jézuita párt, melynek az ujonnan felmerülő protestáns császárság természetesen szálka volt a szemében, miután reményeit beteljesülve nem látta, boszura gondolt. Azonnal küzdelemre fegyverkezett a német kancellár is s csak az volt a kérdés: támadólag lépjen-e fel, vagy pedig védelemre szorítkozzék?

A kancellár végre is a támadás útját választotta, remélve, hogy az államot győzelemre vezetheti, vagy legrosszabb esetben a küzdelmet félbeszakíthatja. Valószínűleg ez elhatározás létrejöttében nagy része lehetett ismét azon reménynek, hogy a r. kath. egyház kebelében támadt krízis és a rómaellenes protestánsok által hatalmas támogatásban fog részesülni, — mint a következők mutatja, egyik sem teljesült.

Az ó-katholicizmus, ha, mint a pápai egyháztól dissidens, milliókat hódíthatott volna kebelébe, minden bizonynyal hatalmas támaszára lett volna a kormánynak: azonban keletkezése a kulturharc megkezdésével egyidőre esvén, csak ezeket hódíthatott s számbavehető tényezőül egyáltalában nem szolgálhatott.

Ama krízis, melyről fentebb szólottunk, tulajdonképen nem is az ó-katholicizmus keletkezése, hanem a csalhatatlanság dogmájának kihirdetése által állott elő a r. kath. egyház kebelében.

Illyés Endre.

(Folyt. köv.)

A gyám- és nyugdíj-intézet országosításáról.

Az alsó-szabolcs-hajdu-vidéki ev. ref. egyházmegye 1886. július 28-án tartott ülése jegyzőkönyvében 23. és 25. szám alatt következő cikkek olvashatók:

„Tárgyalás alá vétetett a főtiszteletű konvent mult év novemberi gyűléséből, a magyarországi evangélikus református lelkészek és tanárok nyugdíj-intézetére kiadott szabályjavaslatra, esperes által felkért bizottság véleménye, melyszerint a nyugdíj-intézetet, részint azért, mert a különböző helyzetű s munkakörű lekipásztörök s tanárok nyugdíj-intézetének egyesítését nem tartják helyesnek, részint azért, mert a lekipásztörökre, külön nyugdíj-intézet felállítását nem látják indokoltnak, miután ez intézmény a fennálló gyámintézetek keretében teljesen kielégítőleg megoldható; részint pedig azért is, mert maga a szabály-javaslat kidolgozatlan stb.: elfogadhatónak s így az egész magyarországi prot. egyház lelkészei s tanáira együtt alkalmazhatónak nem tartják.“ Ezen „véleményezés elfogadtatván, a közgyűlés kimondja, hogy lelkészekre nézve nyugdíj-intézet felállítását s kiváltképen annak, a más helyzetű s munkakörű tanárok nyugdíjazásának kérdésével együttes megoldását nem látja s tartja czélszerűnek, annyival inkább, mert a lelkészek nyugdíjazásának kérdése, a gyámintézet keretében teljesen megoldható.“

A másik határozat így szól:

„Véleményezés elfogadtatván, a közgyűlés a gyámintézet országosítását nem óhajtja, létesítését még elvben sem pártolja s a főtiszteletű egyházkerület által e tárgyban a vélemények egyeztetésével megbízott küldöttségnek ez intézmény napirendről levételét javasolja. Elfogadja s pártolja azon javaslatot, melyszerint a főtiszteletű konvent, a már

létező lelkészi s tanári gyámintézeteket támogassa, erősítse az országos közalap erre utalt hányadából s e segély által tegye lehetővé a gyámintézetek keretében, az esetleges nyugdíjazások keresztülvihetését.“

Az országos gyámintézet ügyének, ujabban a Szél Kálmán esperes ur által dolgozott s közrebocsátott tervezet által — pihenéséből életre keltése alkalmából, hozzá szólni kívánván az ügyhöz, jónak láttam a fent idézett, de elkésve adatván be, — a tiszántuli egyházkerület mult évi augusztusi gyűlésén föl nem vett és így sokak előtt egészen ismeretlen e két határozattal kezdeni meg elmélkedésemet.

Világos ama határozatból az alsó-szabolcsi traktus nézete és pedig

1) hogy a lelkészek és tanárok nyugdíjazásának kérdése, mivelhogy azok működésükre nem egy természetű: egy kalap alá nem fogható s külön-külön oldandó meg amaz is, emez is. És

2) hogy a gyámintézeti ügy országosítása nem kívánatos, mert az ma már czélszerűtlen és igazságtalan intézmény lenne.

Ez egyházmegyének ez volt a nézete 1880-ban is, midőn a konvent ilyszerű tervezete legelőször nyilvánosságra került. Ez álláspontot foglalta el a tiszántuli egyházkerület is, midőn kimondta, hogy a gyámintézeti ügy országosítását nem kívánja.

Egyházmegyénk első következtetését, azt hiszem, nem szükséges felettébb indokolni.

A tanárnak egész más a helyzete, mint a lelkésznek. A tanár nem helyettesíthető, a lelkész káplánt tarthat; a tanár bizonyos szolgálati idő eltelte után maga kérheti nyugdíjaztatását, — a lelkész működésére ilyen időt meghatározni lehetetlen. Amannak körülményei, helyzete olyan lehet (valami külső, gyógyíthatatlan sérülés, elnyomorodás stb.), mely miatt szükségképen nyugdíjaztatnia kell s mely körülmények közt a lelkészt nem nyugdíjaznánk, sőt szükség sem volna arra.

Más számítás, más esély alá jön tehát a tanár és más alá a lelkész nyugdíjazásának kérdése, így az, együvé fogva, egy egyesületben igazságosan meg nem oldható, — mert hiába lenne háromakkora a lelkészek száma, de tíz esetben kellene addig nyugdíjazni a tanárt, míg lelkészt egyet.

Külön választandó tehát a két ügy s külön szabály által is lenne megoldandó. Ha ugyanis, szükség lenne rá!

Mert kétségtelen, hogy a lelkészek nyugdíjazási kérdése a gyámintézet keretében — minden más alapszabály stb. nélkül megoldható; a főtiszt. konventnek csak az eseteket kell megállapítani, hogy mikor kívánja s mily mérvben a lelkész nyugdíjazását.

Egységessé, országossá tétele az ügynek, ma nem kívánatos, czélszerűtlen és igaztalan is lenne.

Tudtunkkal alig van az egész országban 10 olyan egyházmegye, melynek kebelében nem lenne gyámintézet. Tiszántul, dunántul és innen legalább egy egyházmegye sincs; sőt tiszántul, a debreczeni tanári nyug- és gyámintézetet kívül, a kerületi középiskolai tanároknak is van már 200 frt segélyt vagy nyugdíjat adó intézete.

Mire tehát az országosítás? — Az országosítás jelen körülmények közt nem az erők egyesítése, hanem szétforgácsolása lenne; támaszkodás ide is, oda is, a nélkül, hogy a kétféle (a meglevő s a leendő) intézmény

kellő felkarolásban és szives támogatásban részesülne. Nem egy új, országos intézet létesítése, hanem a meglévők erősítése és a hol nincs, ott megteremtése lenne tehát az igazán kívánatos.

Czél szerűtlen és igaztalan is lenne már a gyámintézet országosítása. A meglévő és számításom szerint több mint 600 ezer forintot tehető egyházmegyei gyámintézeti tőkéket az országos intézet el nem veheti; ez ellen tiltakozott minden egyházmegye, ellenmondott még oly kerület is (az erdélyi), melynek nincs minden egyházmegyéjében gyámintézet. E tőkével impozáns lehetett volna az országos intézet, de ki tartotta volna igazságosnak: negyven-ötven szorgalmas ember takarékos munkája gyümölcsét elvenni, 10—12 magáért semmi áldozatot nem hozott egyén érdekében.

Az új tervezet e régi tőkék mellőzésével, számításom kívül hagyásával veszi fel az ügyet, de hát épen azért czél szerűtlen, mert csak koldus-falatot helyezhet kilátásba, igazi segély helyett. És valljuk meg őszintén, ama tőkék nélkül, bármily ügyes, minden kívánalmat kielégítő szabálytervezet is, mihelyt inteniója országos intézet felállítására, hajótörést szenvedend. Országos intézetnek ama tőkék nélkül értelme épen nincs!

Zsigmond Sándor.

(Vége köv.)

Egyházkerületi tanügyi bizottsági gyűlés Debreczenben.

(1887. márczius 28. és 29.)

(Vége.)

A gymnasiumi vallástani kézikönyvek ügyében a debreczeni főgymnasium azon javaslatát terjeszté az egyházkerületi tanügyi bizottság elé, hogy ama könyvek előállítására szükséges intézkedéseket egyházkerületünk tegye meg a maga körében és hogy e czélból, szakférfiakból alkottassék egy bizottság, mely a tantervet részletesen kifejtsé, a pályázat föltételeit megállapítsa s a tankönyvek irásánál követendő irányra s a terjedelemre nézve utasításokat adjon és végül a bírálatról intézkedjék. A tanügyi bizottság arra nézve, hogy egyházkerületünk belkörüleg intézkedjék a tankönyvek ügyében: a főiskolai tanárral egyetért, de a kivitel nem egy ujonnan alakítandó testületre, hanem az egyházkerületi középiskolai felügyelő tanácsra óhajtja bízni, mint a mely ugyanezen tárgyban már két ízben nyert megbízatást az egyházkerülettől, mely megbízatásoknak azonban részint az alakulással járó nehézségek, részint másnemű elfoglaltatásai miatt nem tehetett eddig eleget.

Az átalakítandó tápintézet ügyében, mint már röviden jeleztük, két tervezetet mutatott be a főiskolai gazdasági tanács. Mindakettő a házi kezelésen alapul s arra törekszik, hogy: 1) a főiskolai ifjuság élelmezése gyökeresen javíttassék, 2) az ifjak önfentartása, a pótdíjak mérséklése és kellő számú ingyenesek fölvétele folytán lehetőleg megkönnyíttessék és hogy 3-or, a tápintézet az eddigi folytonos anyagi zavaroktól, más szóval az évenként kísértő tetemes deficizektől megmentessék. Az 1-ső sz. a.

czélra vonatkozólag a tápanyagok mennyiségére és minőségére mi különbség sincs a két bemutatott terv között, különbség csakis a tápanyagok felosztására nézve fordul elő, mely csak a formára tartozván, könnyen kiegyenlíthető. A 2-ik szám alatti czélt inkább megközelíti a gazdasági tanács által egyszerűen felterjesztett, a 3-ik szám alatti pedig a gazdasági tanács által elfogadásra ajánlott tervezet. Ily körülmények között, — részletes és beható tárgyalás után, — az egyházkerületi tanügyi bizottság abban állapodott meg, hogy a két terv előnyeinek lehető egyeztetése végett adassék vissza az egész ügy a főiskolai gazdasági tanácsnak, annyival inkább, mert a helyiség kérdését egyik terv sem oldja meg tüzetesen és szabatosan. A gazdasági tanács fölkérte, hogy munkálatát oly időben sziveskedjék elkészíteni és benyújtani, hogy a ránk jövő tavaszi egyházkerületi közgyűlés alkalmából épen e czélra egybehívandó tanügyi bizottsági ülés az átalakítási tervezetet saját véleményével elláthassa, az egyházkerületi közgyűlés pedig azt az 1887/8-iki iskolai évre életbe léptethesse.

Az egyházkerületi elnökség által a gymn. tanárkar jelenlétében, 1886. aug. 13-án tartott értekezletnek bemutatott és felolvasott jegyzőkönyvéből meggyőződött az egyházkerületi tanügyi bizottság, hogy a gymnasiumnak 1886/7-iki berendezése teljesen megfelelt az 1886-ik évi 300-ik számú egyházkerületi végzésben kifejezett kívánalmak. Ugyanazért a jegyzőkönyvben foglaltakat tudomásvétel végett ajánlja az egyházkerületi közgyűlés figyelmébe.

A gymnasiumi igazgató jelentésének tárgyalása alkalmából fölhívja az egyházkerületi tanügyi bizottság a főiskolai tanárkart, hogy adjon javaslatot a gymnasiumi ének- és zenetanár rendezésére vonatkozólag, — felhívja továbbá a főiskolai gazdasági tanácsot, hogy e tanárkari javaslat megösmerése után adjon véleményt arról, hogy mennyivel lehetne emelni — a tanórák szaporítása folytán — az „ének- és zenetanár” jelenlegi fizetését és hogy ez a fizetésemelés miféle alapból történjék?

Ugyanazon jelentés tárgyalása alkalmat adott azon javaslattételre, hogy a testgyakorlatból a gymnasium felsőbb osztályának tanulói is rendszeres, iskolai oktatásban részesíttessenek, épazért eme tanulók, az I—IV. osztálybeli növendékek gyakorlata szerint fizessék az 1 frtnyi évi tornadíjat. Ezen tornadíjból begyűlendő összegnek kétharmada a tornatanár fizetésének méltányos emelésére, továbbá két előtornász díjazására, egyharmada pedig a tornaszerek javítására, vagy beszerzésére fordíttassék.

A gyorsírás tanítására nézve a tanügyi bizottság, — a gymnasiumi tanárkar javaslatától eltérőleg, — azon véleményben van, hogy a tanórák számának és a díjazásnak szaporítása helyett tartassék fenn a jelenlegi állapot, mely szerint jövőre is 80 frtnyi díjazással egybekötött heti 2—2 tanórán taníttassék a gyorsírászat.

Félegyházi Bénéiamin nyugdíjas gymnasiumi tanárnak azon kérelmét, hogy ismét alkalmaztassék a gymnasiumban a latin nyelv tanítására: az egyházkerületi tanügyi bizottság — a főiskolai gymn. tanárral egyetértőleg — bővebb indokolás nélkül mellőztetni óhajtja.

Azon jelentés, mely szerint a reáliskola, néhány általa használt kollégiumi helyiségből kivonult, tudomásul vétetett.

Tudomásul vétettek az akadémiai és tanítóképezdei

igazgatóknak részletes, az illető intézetek beléletére vonatkozó jelentéseik.

A n.-bányai egyházmegye közgyűlése.

A n.-bányai ev. ref. egyházmegye márczius 24. 25. és 26-án tartotta Ombodon ez évi tavaszi közgyűlését.

A gyűlést tartó egyház kivánságára a megnyitást ünnepléses istenítészelet előzte meg.

Valóban lélekemelő s megható volt, a díszesen kiujított templomban egybegyűlt nagyszámú szép gyülekezet ünnepies buzgóságát szemlélni. Jól esett megnyugtatni lelkünket, hogy amaz örök szikra, a hitélet kiolthatatlan vesztalángja, ha talán lohadni, hamvadni látszik is olykor-olykor, de egészen nem halt ki szegény népünk szívéből.

Az istenítészeletet Sátor Dávid sz.-váraljai lelkész atyánkfia végezte, ügyesen szőtt s kellő melegséggel előadott beszédében elmékedvén Lukács Apostolok cselekedeteiről irt könyve II-ik rész 1-ső versének ama szavairól: „Valának mindnyájan egyakarattal együtt.“

Az istenítészelet bevégeztével esperes buzgó fohászt bocsátva az áldások kimerithetetlen forrásához, Istenhez s üdvözölve elnöktársát, a tisztí kart s az egyházmegyei közgyűlés minden tagját, a gyűlést megnyitja. . .

Az esperesi terjedelmes jelentés teljesen kielégítő és megnyugtató képet rajzol a hallgatók elé egyházmegyénk szellemi és anyagi állapotáról.

A lelkek száma összesen 21,429, a mult évinél több 545-tel. Áttért tőlünk a r. kath. egyházba 1 fi, áttért hozzánk a kath. egyházból 13 fi, 8 nő. Szülötek száma 542 fi, 501 nő, összesen 1043. Halottak száma 314 fi, 320 nő, összesen 634. Új házasság kötött, tiszta 203, vegyes 26, összesen 229. Tankötelesek száma 6—12 éves korig fiu 1243, leány 1204 = 2447, ezek közül iskolába jár fiu 1046, leány 975 = 2021.

Érdekes jelenet volt mindjárt gyűlésünk elején a körükből eltávozott s jelenleg személyesen megjelent kisujszállási lelkész, Gulyás Lajosnak egyházmegyénkhez intézett bucsu-beszéde. Mintha temetésen lettünk volna, nem egy szem telt meg könyekkel az elérzékenyült bucsuzó remegő szavainak hatása alatt.

A tárgyalások folyamán, miután a Gulyás Lajos ur eltávozásával megüresült tanácsbírói s házi pénztárnoki hivatal betöltésére, valamint a közalapi kérvényívek ellátására vonatkozó intézkedések megtétettek, hosszas vitára szolgáltatott alkalmat a krassói egyháznak azon folyamódása, melyben lelkészének N.-Bányára lett megválasztása alkalmából azt kéri, hogy a megüresült lelkészi állomás egy évig betöltetlenül hagyassék s a lelkészi jövedelemből ekként megtakarított összeg az egyház adóságainak törlesztésére fordíttassék.

A pro et contra tartott érdekes beszédek után főleg azon okból, mert az egyház a szomszéd lelkész által kívánta volna a lelkészi teendőket végeztetni, — a mi pedig egy ily első rendű egyháznál kétségtelenül nehézségekbe ütközött volna — a kérelem szavazattöbbséggel nem teljesithetőnek mondatott ki. Ezen végzés ellen az egyház felebbezési szándékát bejelentette.

Csaknem ily heves vitát idézett elő a s.-ujlaki egyháznak azon kérvénye, hogy miután élemedett lelképászoruk felelősséggel nyugalomra lépni hajlandó, iskolatanítójuk pedig más egyházmegyébe ment át — engedtessek meg ez alkalom-

ból, hogy szabályszerű pályázat útján félfizetésre egy rendes lelkésztanítót választthassanak.

Megnehezítette ezen különben is nehéz kérdés megoldását azon körülmény, hogy az agg lelkész mellett eddig működött káplán, ki pár évvel előbb — csekély sikerrel bár, — az iskolatanítói hivatalt is viselte, egyidejűleg szinte kérelmezett, hogy miután számára különben sincs ez idő szerint üres hely, hagyassék meg az egyházban káplántanítói minőségben, igérvén, hogy jövőre több szorgalmat s odaadást fog kifejteni a tanítás terén.

Vége is abban történt megállapodás, hogy tekintettel a káplán elhelyezési s más fennálló nehézségekre, a s.-ujlaki egyházban egy évig még marad a status quo, azon különbséggel, hogy az eltávozott tanító helyett a káplán fogja vezetni — a tanítási sikerért teljes felelőséggel — az iskolát. . .

Küldöttségi jelentések, indítványok, kérvények s más közigazgatási tárgyak hosszú soru következett ezután, melyek egymás után szép és példás renddel letárgyaltattak. Sajnos, hogy a barmadnapi tárgyalásoknál már nagyon megfogyatkozott ugy a tisztí kar személyzetének, mint a hallgatóságának száma.

Isten velünk!

—k—n.

Levél a szerkesztőhöz.

Nagy örömmre szolgál, valahányszor kellemes ujságot írhatok. Ilyen ez is.

A mezőturi ev. ref. egyház központi iskolaépítésének ügye egy lépéssel ismét elébb van. Az egyháztanács márcz. 25-én tárgyalta az 1887. évi költségvetést. Ez alkalommal kitünt, hogy noha az egyházi adók befizetései évek óta nem szorgalmaztatnak s mintegy 7 ezer frtot tevő adóhátralékban van: az 1886. év mégis körülbelől 3500 frt pénztári maradvánnyal végződött. E kedvező jelenség láttára az egyháztanács a központi iskolaépület költségeire évenként 2500 frtot vett fel a költségvetésbe, tehát csak annyi összeget, a mennyi bátran kivehető az évi bevételből a nélkül, hogy az által az egyház belső szerves fejlődésében gátlóva lenne.

Ugyanezen alkalommal terjesztette be az építkező bizottság következő javaslatát: Az egyház vegyen fel a központi iskolaépítés költségeire 30 ezer frtot, mely összeget évenként 2500 frttal fog törleszteni; a mi pedig a nemes város által már megajánlott téglá- és cserépmennyiségen s ezen 30 ezer frton kívül szükséges összeget illeti, ez összeg — ha a felső és alsó részi közbirtokosságokhoz beadott kérvények óhajtott sikerre nem vezetnének — az egyháztagokra birtokarány szerint vettessék ki, mely adózás alól az egyházi hivatalnokok sem menthetők fel.

E javaslat névszerinti szavazás alá kerülvén, igen szavazott 26, nemmel 8 presbyter. Kimondatott ezen gyűlésen az is, hogy ezen határozat tudomás végett az egyházi főhatóságokhoz, hozzájárulás végett pedig az egyházközségi közgyűléshez fölterjesztendő.

Felviradt ápril 3-ika, virágvasárnap, mely emlékünnepe azon diadalutnak, melyben a világot ujjászülő eszmék hirdetőjét, hitünk fejedelmét, a Jézus Krisztust részesítette Jeruzsálem. Az eszme, az íge diadala volt ez.

A „Hozsánna“ buzgó éneklése után összegyűltünk a központi iskola rajztermében, hogy mint egyházközség „legyen“ szóval megtestesítsük, vagy „vető“-val megakadályozzuk az egyháztanács kezdeményezését a központi iskolaépítés tárgyában.

Megnyitvatván a gyűlés, egyházunk új főgondnoka s egyuttal városunk polgármestere, Mészáros Endre, egy valódi kálvinista jellemű férfiú vezette be az egyháztanács jegyzőkönyvének felolvasása után a tárgyat. Czéloz az első virágvasárnapra, melyen a józan gondolkozású nép diadalal fogadja azt az eszmét, melyet 5 nappal később a farizeusoktól és irástudóktól félrevezetve keresztrefeszít. — Előadja, hogy ez eszme a világosság volt. Ez eszmét csak iskolák által lehet megvalósítani, oly iskolák által, melyeket a nagy reformátorok minden helyen sietve állítottak s melyeket legközelebbi zsinatunk mindenestől az egyház testéhez tartozóknak mondott.

E beszéd s az ünnep hatása alatt az egyházközségi közgyűlés 93 szóval 16 ellenében teljes egészében elfogadta az egyháztanácsnak fentebb említett s az építkező bizottság javaslatára hozott határozatát. Kimondotta, hogy legyen világosság! . . . és lesz világosság.

Az építkezésre szükséges 98 ezer forintból tehát már megvan a nemes város adománya folytán téglá és cserép = 25 ezer forint, most jön hozzá az egyház — mint fentartó testület — részéről 30 ezer forint, összesen: 55 ezer forint s mind ez a nélkül, hogy ezért bárkinek is újabb terhet kellene magára vennie. — Azt hiszem, hogy ha már a fele megvan bárkinek is újabb megterhelhetése nélkül, tehát ingyen, a másik felét zsebünkől is kiteremthetjük s így nem sokára irhatom a virágvasárnapi diadal után, hogy „feltámadunk.“

Midőn a fentebbieket szerkesztő urnak és becses lapja olvasó közönségének tudomására hozom, jókívánataim kifejezés mellett vagyok stb.

Mező-Turon, 1887. április 6.

Faragó Bálint.

Különfélék.

Lapunk jövő heti számát a felelős szerkesztő távollétében Elek Lajos főiskolai tanár, a lap kiadója fogja szerkeszteni. A lapot érdeklő küldemények e héten tehát hozzá intézendők. Felelős szerkesztőnk f. hó 13-án, szerdán indul el Czeglédén és Szegeden át N.-Becserekre, hol, mint már irtuk, a békés-bánati egyházmegye lelkészegyesületi közgyűlésén a belmissió történetéről, külföldön és hazánkban jelenkori állásáról fog felolvasást tartani.

Debreczeni főiskola. Az ünnepkövetségi választás mult hét péntekén tartott főiskolánkban. Az ünnepkövetségi helyek száma összesen 166. Nem kért követet 13 s nem választott el 9 helység. Legációba ment 65 hittanhallgató, 47 gymnasiumi és 32 tanítóképezdei növendék. — A m. tud. Akadémia történeti és bölseleti 2-ik osztályának ülésén főiskolánknak két tanára is, Géresi Kálmán és Dr. Öreg János ajánltattak levelező tagokul. Maga ezen ajánltatás is

tiszteleti szép dolog az illetőkre s általok főiskolánkra nézve.

Egyházmegyei közgyűlés. A bihari ev. ref. egyházmegye márczius 30. és 31. s ápril 1. napjain tartá tavaszi rendes közgyűlését N.-Váradon. A lapunk számára küldött tudósítás alapján a közgyűlés lefolyását következőkben ismeretjük. Szabó Károly esperes, buzgó ima után, felolvassa gonddal írott jelentését, melyből örömmel győződött meg a közgyűlés, hogy a kormányzási ügyek általában jó rendben folynak. A béke és egyetértés csakis pár egyházközségben zavartatott meg, de az ebből származó bajok már is mulófélben vannak. Így például a p.-ujlaki egyházban keletkezett nazarénus mozgalom erejét veszítve, már-már megszűnt. Az esperesi, lelkészgyámoldai, közpénztári, könyvtári számadások megvizsgáltatván, jóváhagyattak. Letárgyaltattak a közalapi segélykérvények. Egyes egyházközségeket illető ügyek elintézése után a közgyűlés az esperesi hivatalhoz kötött tiszteletdíjat, az eddigi 250 frtról 350 frtra emelte. Az egyházmegyei tanítótestület kérvénye folytán a közgyűlés kimondta, hogy a kebelében működő tanítók mindnyájan tartoznak belépni az egyházmegyei ev. ref. tanítók egyletébe. Az egyházmegyei lelkész-értekezlet javaslatára az egyházmegye kimondta, hogy az egyházkerületi közgyűlésre küldendő egyházmegyei képviselőket ezentul 3—3 évre választja. Ezen határozat alapján, titkos szavazattal meg is ejtetett a választás. Rendes képviselők lettek: Oláh József és Hegyesi Márton, pótképviselőkké: Csillag Lajos és Kiss Elek. A közgyűlés harmadik napján, ápril 1-én, egyetlen papi tanácsbíró sem jelenvén meg, mintegy hét ügydarab elintézetlenül maradt.

Budapest. A vallás-erkölcsi felolvasásokról folytatólag följegyezzük, hogy a negyedik estén, márczius 17-én Pulszky Ágost egyetemi tanár és országgyűlési képviselő az angol iskolai életéről, az ötödik estén, márczius 24-én György Endre országgyűlési képviselő a Balkán-félsziget lakóinak vallás-erkölcsi viszonyairól tartottak rendkívül érdekes felolvasásokat, illetőleg szabad előadásokat. Az első cyklus, mely a legszebb várakozásokat is felülmulólag sikerült, hatodik és utolsó estéje márczius 31-én tartott, Kenessey Béla hittanár beszélvén tanuságos előadásban az ótestamentomi zsidóság családi és nevelési viszonyairól. Végül Horváth Sándor budapesti evang. lelkész tartott zárbeszédet. E felolvasásokat a „Prot. E. és Isk. Lap“ vagy egész terjedelmökben, vagy elég részletesen közölte. A világi sajtó könnyedén átsuhant fölöttük. Jövő számunkban egy cikk épen e kérdést fogja kissé szellőztetni. — A fentebbin kívül egy másik szép tényről, a budapesti reformátusok példás buzgóságáról és áldozatkészségéről referálhatunk odavaló lap-társunk legutolsó száma után. A presbyteri gyűlésben az új gymnasium fölépítéséről s a költségek fedezéséről volt szó s Arany László indítványozta, hogy kezdje meg maga a presbyterium az adakozást s hívja föl arra a gyülekezetet s Szász Károly példája nyomán ő maga is nyomban átadott egy 1000 frtos takarékpénztári könyvet a gymnasium építési céljaira. A jelen volt 20 és néhány presbyter közül 18 azonnal megtette példás ajánlatát s öt perc alatt 13,450 frt adomány gyűlt össze. Tisztelet a budapestieknek!! — A Bethesda-kórház mindinkább erősödik, kölcsöntartozása idestova elenyészik. Az ápolási költség napi átlaga 75 kr. Az intézet forgalmát a „Ker. Népbartól“ vett következő adatok mutatják: 1886.

évben 252 férfi, 176 nő és 4 gyermek ápolatott, mindössze 12,385 napon át; ezekből volt 270 róm. kath. 152 protestáns és 8 izr. hitvallásu. — Ingyenes ágyakra 68, előfizetés alapján 58 és a 70 kr napidij fizetés ellenében 306 beteg vétetett fel. A folyó kiadás 9301 frt 17 krt, a bevétel pedig 10,436 frt 93 krt tett ki, mely utóbbiból: 1307 frt 64 kr önkéntes adomány- és hagyományokból, 1608 frt 30 kr előfizetésekből, 6834 frt 73 kr ápolási díjakból, 400 frt a német birodalmi konzulátustól német alattvalók ápolásáért, 286 frt 25 kr kamatokból folyt be. Az ingyenes ágyak alapja 23,161 frt 78 krról 24,345 frt 92 krra emelkedett. Eddig három ingyenes ágynak teljesen be van fizetve alaptökéje, t. i. a német, a schweizi s a skóté; ezekre a betegek ingyenes felvétele már megkezdődött. Gyűjtés folyik a következő ágyak alapjaira: a második német, az angol, francia, német-alföldi, osztrák és dán ágyakra; továbbá a vasuti tisztviselők, a tanulók és a sinlők ágyaira; végre legtöbb magyarországi vármegye neve alatt is gyűjtetnek alapítványok, ezekből Győrmege ingyenes ágyára 1468 frt 03 kr, ellenben Veszprémmege ágyára csak 5 frt gyűlt be.

Bibliafordítás. Folyó hó 4-én kezdték meg Budapesten tanácskozásait azon férfiak, kik az ószövetség Károli-féle szövegének revisiójára vállalkoztak. A meghívottakat és meg is jelenteket (névszerint: Hunfalvy János, Ballagi Mór, Szilády Áron, Limberger István, Poszvek Sándor, Radácsi György, Németh István, Kenessey Béla, Petri Elek, Erdős József, Szabó Aladár s Dicsőfi József) Szász Károly üdvözlőlvén, a gyűlés az átdolgozásnál követendő elvek megállapítására tért át. Majd felvette a bizottság a kitűzött szakaszok új szövegezését s tárgyalta a 22-dik zsoltárt, Ruth 1-ső részét egészen s részben Jer. 50, Bir. 5, stb. Végül meghatározott, hogy mely fordító mely részeket fogja ujonnan szövegezni, így p. o. Szilády Áron a Példabeszédek könyvét, Radácsi a Genesis és Exodust stb. s Dicsőfi Ésaia stb. A tanácskozások ápril 6-án este értek véget. A ref. egyház tanácssterme tanubizonyosságot tehet róla, de tanuskodhatnak a tekintetben a meg-megjelent vendégek is, hogy mily odaadással s egyetértéssel tanácskoznak a fordítók nehéz, de nagyon nehéz munkájokra vonatkozólag! S én mint szemtanú a legnagyobb örömmel jegyzem fel, hogy ez összejövétel meggyőzött minket s győzzön is meg minket arról, hogy a magyar protestantismus még összetart, még tud és akar is vállvetve dolgozni és alkotni. S ezen nemes szándékában segítse és áldja meg a kegyelemnek Istene, áldja meg közelebről az összejövétel lelkét, a bizottság derék elnökét: Szász Károly püspököt! Sok kemény tudományos szóváltás után is haszonnal és békében oszlottak szét a munkások, hogy elvégezzék azt, mi rájuk bízott s mit örömmel el is vállaltak! (D.).

Az egyetemes presbyteri szövetség Londonban tartandó 4-ik egyetemes gyűlésének idejéül 1888. június 26—július 5. tűzetett ki. A szövetség titkára, Dr. Blaikie hittanár ur főtiszt. Révész B. püspök urhoz intézett leveléből vesszük ezen hirt, melyben fölkéri öt kellő számú képviselők küldése felőli intézkedésre is.

Pályázati hirdetések. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium pályázatokat hirdet a n.-szebeni állami főgymnasiumnál s a kecskeméti állami főreáliskolánál betöltendő rendes tanári állomásokra, az elsővel a történelem és földrajz s

esetleg a magyar nyelv, a másodikkal a francia nyelv és irodalom, mint fő- s a német nyelv és irodalom, mint melléktárgy tanításának kötelezettsége s mindkettővel 1200 frt évi fizetés, 200 frt lakáspénz és a szabályszerű öt éves pótlék élvezete levén összekötve. Pályázók a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz címzett kérvényeket, melyben születési évök és helyök, vallások, nős vagy nőtlen állapotuk, hadkötelezettségi viszonyuk, végzett tanulmányuk és képesítésök, alkalmazásban lételök esetén előjárásaik útján, különben pedig közvetlenül a nagyszebeni, illetőleg a budapest-vidéki tanterületi főigazgatósághoz f. évi április hó 30-ig küldjék be.

Nyilatkozat. E becses lapok 11. és 12. számában két cikk jelent meg, melyekben Puritán ellenemben védelmezi a hitvallások s különösebben a hely. hitvallás jogosultságát. Megjegyzem, hogy bárminemű hitvallás jogosultságát megtámadni eszem ágában se volt; s a mennyire örülök, hogy a félreértés egy oly cikk megírására szolgáltatott okot, mint e lapok 12-ik számában megjelent, éppannyira tiltakoznom kell az ellen, hogy Puritán nevemet a konfessziók jogosultságának tagadói közé sorozza. Én egy könyvismertetés alkalmával (a „Prot. Egyh. és Isk. Lap“-ban) azt irtam: a „Debreczeni Prot. Lapban olvastam, hogy egyházunk a hely. hitvallás és heidelbergi káté alapján áll; ez nekem ujság, mert én úgy tudom, hogy egyházunk egyedüli alapja a szentírás.“ Hogy e mondásból mint következett Puritán azt, hogy én a hely. hitvallást nem tartom a szentírással megegyezőnek s hogy én a hitvallást általában elvetem stb., ez előttem rejtély; miután pedig mindenki csak annyiért tehető felelőssé, a mennyit mondott, én is csak azért felelhetek, a mit szavam jelentenek (s e szavak csupán az ismert prot. elvet hangoztatják, melyszerint egyházunk egyedüli alapja a szentírás s ez elnevezés a hitvallásra át nem vihető), nem pedig azért, a mit Puritán fantáziája azokból kimagyarázott. Épen azért vissza kell utasítanom az ily kifejezéseket: „Azt kell hinnünk, hogy öt is inkább eszményi ábrándozás ragadta el oly gyakorlatiatlan állításra, a minőt konckázatni mert“ vagy „leendő lelkészeink közül szólalt föl egy ifju s aggodva féltjük egyházunkat, ha ilyenek (!) kezére kellene bizni történelmi jogainak védelmezését. (Egészen komikus fordulatot vesz a dolog, midőn Puritán azt írja: „azok, a kik ily elveket hirdetnek, — hogy t. i. a mi egyházunk egyedüli alapja a szentírás, — ez időszertint legalább nem maradhatnak a ref. egyház kebelében). Ha megtámadtam volna akár a hely. hitvallást, akár általában a konfessziókat, védném magamat okokkal, vagy meghódolnék a jobb okok előtt, de midőn erről szó sem volt, nem tehetek egyebet, mint Puritán urat kérni, hogy ne engedje képzeletét oly szabadon repülni, hanem maradjon a tárgynál s ne támadjon meg mást nem mondott szavakért. Utrecht 1887. márczius. A n t a l Géza.

Irodalmi hir. E rovatban jelezzük röviden Kósa Ede jármii lelkész atyánkfia „Szatirák és dalok“ cz. műve megjelentét. Ára 1 frt. Szerző lapunk útján is tudatja előfizetőivel, hogy példányaikat rövid idő alatt megkapják.

Mellékletünkre felhívjuk t. olvasóink szíves figyelmét. E szép munkálatot, melyet a dolog természete szerint az akadémiai igazgató terjesztett főt. püspök ur elé, mint irtuk, Dr. Bacsoni Lajos jogtanár készítette.

Szerkesztői posta. Protestánsnak a „Herczegprimás beszédéről“ irt cikkét jövő számunk élén közöljük. A husvéti számban inkább szorosán alkalmi cikket óhajtottunk adni. — Cs. M. Köszönet szíves tudósításáért. Kérjük azt jövőre is. A mit e tárgyról a különfélek rovatában közlünk, az becses levele vétele előtt ki volt már szedve. — M. P. N.-L é t a. A mennyire a jövő szám tartalmát előre láthatjuk, abban már meg fogjuk érdekes cikke közlését kezdetni.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

A debreczeni ev. ref. főiskolai tanárkar előterjesztése a jogakadémiák ügyében.*)

Főtisztelt Püspök ur!

Főiskolai tanárkarunk Főtiszteltőségnek mult 1886. évi decz. 9-én 2035. sz. a. kelt leiratában azzal bizatván meg, hogy a sárospataki ev. ref. testvérfőiskola akadémiai tanárkara és igazgatótanácsának együttes kezdeményezése folytán a tiszáninneri egyházkerület által tett fölterjesztés tárgyában a főt. és mélt. ev. ref. egyetemes konventnek Pápán, 1886. évi október 18—24 napjain tartott ülésében 65-ik pont alatt hozott határozatának megfelelőleg, a felekezetünk által fentartott jogakadémiák s közelebbről épen debreczeni főiskolánk jogakadémiájának létezését s fejlődési képességét illető némely kérdésekre nézve a főt. egyházkerületi közgyűlés elébe terjesztendő javaslatot készítsen: ennek folytán van szerencsénk megbízatásunknak a következőkben tenni eleget:

Mindenekelőtt főiskolai tanárkarunk is sajnálattal kénytelen rámutatni azon általánosan ismert körülményre, hogy hazai jogakadémiáink általában véve az utóbb lefolyt 12 év alatt a hanyatlás elszomorító képét tüntetik fel, daczára annak, hogy épen ez időszak kezdetével esik össze a jogakadémiáknak nagymérvű kibővítése, a tanárok létszámának az előbbi számot kétszer, sőt több helyen háromszorosan meghaladó szaporítása s általában a jogakadémiáknak teljes jog- és államtudományi karokká való alakítása. Kétségtelen dolog, hogy ez általánosan tapasztalt kedvezőtlen körülmény, a mely főleg a jogakadémiák fokozatos elnéptelenedésében mutatkozik, általánosan ható okok eredményének tekintendő. Ezen okokat akadémiai tanárkarunk is, egyetértőleg hazánk összes jogakadémiai tanárkaraival s más tekintélyes szaktestületek és szakfértiak nézeteivel, a fennálló tanulmányi és vizsgálati rendszerben véli feltalálhatni. Az 1874. évben életbe léptetett s több rendbeli módosításokkal maig érvényben lévő tanulmányi és vizsgálati rendszer ugyanis, daczára annak, hogy e rendszert körvonalozó miniszteri szabályzat 59. §-a szerint, a jogtanintézetek uj jászervezésének fő tendenciája gyanánt az lón a közoktatási kormány által világosan kijelölve, hogy azon jogtanintézetek teljes karokká kibővítve, a tanuló ifjúságnak tudományos kiképzetésében egyenlőbb versenyre kelhessenek az egyetemekkel, — jogakadémiáinkat tanügyi önállóságuktól tökéletesen megfosztva, azokat az egyetemek s helyzeténél fogva különösen a fővárosi egyetem mesterségesen fokozott absorbeáló hatásának szolgáltatotta ki. — E rendszer szerint a jogakadémiák nem képeznek többé egy egységes és bevezetett s ennél fogva önálló elméleti tanfolyamot, a mely a legkeresettebb gyakorlati pályára minden további elméleti vizsga nélkül képesítene, mint-hogy a szintén 1874-ben alkotott ügyvédi rendtartásról szóló törvény az ügyvédi vizsga előfeltételül a jogtudori szigorlatok letételét szabja meg, a mi csak az egyetemeken történhetik. Igaz ugyan, hogy a jogakadémiákon is lete-

hető jog- és államtudományi államvizsgálatok az 1883. I. t. cz. szerint birói és közigazgatási szakpályákra nézve minősítő jelleggel birnak s ennek folytán legalább e pályákkal szemben lehetne beszélni a jogakadémiáknak némi önálló jelentőségéről; de ha tekintetbe vesszük azon ismeretes körülményt, hogy joghallgatóink, elenyészőleg csekély kivétellel, a legtöbb előnnyel kecségtető ügyvédi oklevél megszerzésére törekednek, már csak azért is, mert az ekként rájuk erőszakolandó s egy jó államvizsgánál már-már nem sokkal több erőfeszítést igénylő doktori czim varázsa csábítólag int feléjük: bizony akkor a jogakadémiáknak egyedül az államvizsgálatokra alapítható önállósága, a mint azt a tények csakugyan igazolják, egészen a minimumra süllyed alá. Sőt a jogakadémiák önálló tanügyi jelentőségének eme foszlányai is áldozatul estek, a közoktatási kormány által 1883. évben életbe léptetett újabb vizsgálati rendszer azon intézkedésének, mely szerint az államvizsgálatok letétele megszűnt a tudori szigorlatok előfeltételét képezni. Igenis, mert ezen rendszabály folytán a jogakadémiák 3-ik és 4-ik évi tanfolyamai az ügyvédi képesítésre törekvő, tehát a legtöbb joghallgatóra nézve pusztá előkészítő tanfolyamokká váltak egy oly elméleti vizsgára, a mely csakis az egyetemen tehető le. Ez intézkedés következtében a jogakadémiák két utolsó évi tanfolyama, minden a jogakadémián teendő zárvizsga hiányában, sulyából és jelentőségéből teljesen kivetkőztetve, csak azok számára hagyatott fenn, a kiktől sorsuk megtagadta azon kedvezményt, hogy az egyetemi polgárság legtöbb esetben gondtalan és munkától mentes előnyeiket élvezhessék. Mert mi sem természetesebb annál, hogy a joghallgatók, már a vizsga sikere érdekében is, azon tanárok előadását hallgatják inkább, vagy legalább azon tanárok bejegyzését igyekeznek lezékenyveikben megszerezni a kik előtt a legfontosabb elméleti vizsgálatot kell kiállaniok, biztosítván ekként magokat a különben esetleg tapasztalható előítélet hátrányos következményei ellen is.

A fentebbiek szerint tehát 1883. óta egygyel több ok van arra, hogy a jogakadémiák elnéptelenedése és a budapesti egyetem elviselhetetlen túltömöttsége által jogi szakoktatásunk körében észlelhető visszasságok és bajok még nagyobbakká növekedjenek. Azóta az államvizsgálatok is lassanként kimennek divatból; a mire nézve elegendő felhoznunk annyit, hogy a míg például debreczeni jogakadémiánkon 1879/80. tanévben 43-an, 1880/1-ben 46-an, 1881/2-ben 48-an tettek jog- és államtudományi államvizsgálatokat, addig hasonló létszám mellett, a mult 1882/3. tanév folyamán államtudományi államvizsgálatra 1, jogtudományi államvizsgálatra pedig 3, tehát összesen a két államvizsgálatra 4 egyén jelentkezett. Ennyiért valóban alig érdemes két tekintélyes, nálunk mintegy 30 tagból álló vizsgálati bizottságot évenként

*) Az egyházkerületi tanügyi bizottság 1887. márczius 28-iki gyűlésén elfogadtatván, az egyházkerületi közgyűléshez leendő fölterjesztése elhatározottatott.

szervezni és működésben, vagyis jobban mondva, működésre készen tartani, akkor, a midőn már rövid idő alatt be fog következni az, ha ugyan itt-ott már eddig is elő nem fordult, hogy államvizsgálat tételére senki sem fog többé jelentkezni. Az államvizsgálatra jelentkezők számának 1883. óta bekövetkezett ily rohamos csökkenése egyttal kétségbevonhatlan bizonyítékot képez azon fentebbi állításunk valóságára mellett is, hogy t. i. a joghallgatók legnagyobb része a tudorsági s főleg épen az ügyvédi képesítés céljára szükséges jogtudorsági fokozat elnyerésére törekszik, a mely célra pedig a jelzett idő óta az államvizsgálatok letétele fölöslegessé vált.

A fennálló tanulmányi és vizsgálati rendszer visszáságaiban van tehát, főtiszteletű Püspök ur! alázatos véleményünk szerint, legfőbb és általános ható oka mindazon bajoknak és nehézségeknek, a melyek egész jogi szakoktatásunkra, különösen pedig a jogakadémiákra elviselhetetlen súlyal nyomakodnak s a melyek ez utóbbi tanintézeteket éltető gyökereikben támadják meg! De ehhez járul, továbbá, azon közönségesen ismeretes és megmagyarázhatatlan ellenszenv is, a mely a közoktatási kormány körében a jogakadémiák iránt már jó idő óta, ugy látszik, kiürthatatlanul tért foglalt; és a mely ellenszenv az egyetem rendszerének minden áron való erőszakolásával áll kapcsolatban.

Távolról sincs szándékunkban vitatni, főt. Püspök ur! hogy összes felső oktatásunknak s így a jogi szakoktatásnak is kizárólag az egyetemen való összpontosítása ugy a tudomány, mint a gyakorlati élet szempontjából előnyös és ennél fogva kívánatos ne volna. De ha tekintetbe vesszük azt, hogy hazánknak mindnyájunk előtt ismeretes kedvezőtlen pénzügyi viszonyai között, a mint az az államkormány részéről is ismételve nyilvánított, a közel jövőben legalább, még a sokat emlegetett harmadik egyetem felállítására is alig számíthatunk; s ha — továbbá — meggondoljuk azt, hogy hazánknak 5000 gr. □ mértföldet meghaladó anyaterülete s mintegy 14 milliónyi népessége mellett még három egyetemen sem fogunk semmiesetre oly helyzetbe jutni, hogy kulturális igényeink csorbítása nélkül a jogakadémiák intézményével teljesen szakithassunk; mert hogy ezt tehessük, meg kellene teremtenünk egyszerre a 4-ik, 5-ik s tán még a hatodik egyetemet is: akkor valóban nincs okunk tartózkodni tiszteletteljes nyilvánításától annak, hogy alapjában elhibázott közoktatási politikának tekintjük azt, a melynek világosan felismerhető tendenciája határozottan oda irányul, hogy ma még elérhetetlen ábrándképek hajhászásából, az, a mi megvan és a minek életrevalóságát már egy század tapasztalata tanúsítja, tervszerűen gyengítették, desorganizáltassák, mig utóljára a sikertelen küzdelem okozta végkimerülés erőt veend rajta. Elhibázott politikának kell tartanunk azt, a mely a helyett, hogy a jogakadémiák fokozatos fejlesztésében keresné az egyetemi rendszerre való átmenetnek viszonyaink között egyedül célravezető utját, a jogakadémiák elnyomásával tabula rasa-t készül teremteni, hogy még azok a kipróbált szegletkövek is kidöntessenek, a melyek annyira kinálkoznak az egyetem épületének felemeléséhez.

A jogakadémiák hazánk speczialis tanügyi intézményei, a melyeket a szükség hozott létre, valamint szükség-

gességüknek köszönhető az is, hogy — minden fojtogató kísérlet daczára — mai napig is legalább tengődnek. Összes társadalmi és állami életünket tulnyomólag a történelmi vonás jellemzi; s talán azt is állíthatjuk, hogy közéletünknek azon intézményei a legerőteljesebbek, a melyeknek gyökérszállai a messze múlt időkbe nyulnak vissza. — Épen azért el nem titkolható aggodalommal kellene szemlélnünk közoktatási szervezetünk fejlesztésének olyan irányba való terelését is, a mely idegen intézmények átmenetet nem ismerő erőszakolása kedvéért, az adott tényekkel való logikai kapcsolat elejtését jelzené.

Főtiszteletű Püspök ur! A fennálló tanulmányi és vizsgálati rendszer megváltoztatásától várja főiskolai tanárkarunk a jogakadémiák fejlődésére nézve egy kedvezőbb időszak bekövetkezését. — Ez az tehát, a mire főtiszteletű Püspök urnak s általa a főt. egyházkerületnek nagybecsű figyelmét tisztelettel felhívni első sorban kötelességünknek tekintjük. A rendszerváltoztatásnál követendő vezéreket és módozatokat a fentebb ecsetelt bajok természete mintegy önkényt kijelöli. Föl kell szabaditanunk a jogakadémiákat az alárendeltség és függés azon sorvasztó állapotából, a hová azokat az egyetemek irányában a fennálló rendszer juttatta. Szükséges, hogy a jogakadémiák, eredeti rendeltetésüknek megfelelőleg, ugy a közigazgatási, mint a törvénykezési szakpályákra képesítő, bevégezett és önálló elméleti tanfolyamokká, élet-erős facultásokká alakíttassanak. E cél elérésére szolgálna, a mint az ma már több oldalról sürgettetik, az ügyvédi képesítésre nézve kötelezett jogtudorság elejtése. Legyen szabad erre vonatkozólag felemlitenünk, hogy maguk a sok tekintetben szerencsésebb helyzetben lévő királyi jogakadémiák, névszerint a pozsonyi és nagyváradi intézetek e tárgyban a múlt 188³/₆. tanév végén felterjesztést a közoktatási miniszteriumhoz, melyben rámutatva a fennálló rendszer tarthatlan voltára, a jogtudorság facultativvá tételét s az ügyvédi képesítés kötelező feltétele gyanánt a jogakadémiákon is lehető államvizsgák, illetőleg valamely más elméleti képesítő vizsgálat megállapítását kérelmezik. — Nem késünk tisztelettel nyilvánítani, hogy a kérdés megoldásának e kérelmezett módját főiskolai tanárkarunk is általában helyesnek s a jelzett visszasságok megszüntetésére alkalmasnak találja.

Merülhetnének fel ugyan esetleg kételyek egy oly intézkedés czélszerűsége iránt, a mely a tudorozási kényszer megszüntetését czélozná. Erre nézve azonban főisk. tanárkarunk, a nélkül, hogy a kérdés tüzetesebb és a figyelmet fárasztó fejtegetésébe bocsátkoznék, csak a következőket bátorkodik főt. Püspök ur és a főt. egyházkerület magas figyelmébe ajánlani:

A tudorsági kényszer életbeléptetésének elismert célja volt: az ügyvédi képesítés tudományos színvonalának fokozása; az ügyvédi pályára való özőnlésnek a megnehezítés folytán remélt korlátozása s ezzel kapcsolatban a budapesti egyetem jog- és államtudományi szakában mutatkozó túltömöttség megszüntetése.

A mi az elsőt illeti, megengedjük, hogy ez intézkedés folytán ügyvédi pályára lépő ifjaink alaposabb elméleti képzettség megszerzésére kényszerítették, már csak azért is, mert — egyebektől eltekintve — minél több a vizsga, annál gyakoribb és hatályosabb a tanulási

kényszer is. És állhat az, főleg azon időre, a meddig a tudori szigorlatokat megelőzőleg államvizsgálatok tétele is kötelező volt. Nem szabad azonban felednünk, hogy a tudorságnak szükségkép el kellett vesztítenie természet-szerű tudományos jelentőségét, mihelyt az egy gyakorlati vizsgálat kötelező feltételévé degradáltatott; s hogy — továbbá — a tudori vizsgálatoknál valami magasabb mértéket már csak azok óriási tömege miatt sem lehet többé alkalmazni, hiszen ilyesmit feltételezni is képtelenség, a mikor pl. azt látjuk, hogy a budapesti egyetem jog- és államtudományi karánál 1883-ban 987 alap- és államvizsgálat és 908 tudori szigorlat, 1884-ben 810 alap- és államvizsgálat és 1057 tudori szigorlat, tehát összesen az első évben 1895, a másodikban 1867 különböző vizsgálat tartatott, úgy, hogy a tanév minden napjára körülbelül 8 vizsgálat esvén, nem minden alap nélkül jegyezte meg közelebb a pozsonyi jogakadémia egyik jeles tanára, hogy a szigorlatok tartása a budapesti egyetem tanárainak kora reggeltől késő estig tartó, gyári foglalkozásává lett, s a tanuló, mint Csengery Antal mondá, többé nem a tudományt, hanem a vizsgáló tanárt tanulmányozza, nem az előadásokon, hanem a vizsgálatokon jegyez.

Ezeket meggondolva, valóban nincs okunk tartani attól, hogy a tudorsági kényszer megszüntetése esetén ne lehetne a jogakadémiákon is letehető oly szigorított elméleti végvizsgálatokat rendszeresíteni, a melyek a mai tudori szigorlatok mértékével versenyezni ennek folytán az ügyvédi képzés tudományos színvonalának sülyedése ellen kellő biztosítékot nyújtani képesek lennének.

De nem valósult, főt. Püspök ur! a kötelező tudorság életbeléptetéséhez fűzött azon remény sem, hogy ennek folytán ifjainknak az ügyvédi pályára való özönlése korlátozható s a budapesti egyetem túltömöttségéből származó bajok enyhíthetnek fognak. Sőt ellenkezőleg, úgy látszik, hogy — a mint már érintettük — a doctori czim még többeket vonz a jogi pálya felé. És ha előbb az ügyvédi proletariatus miatt hangzott fel a panasz, félős, hogy majd a tömegesen creált doctorokban teremjük meg azt a „classe dangereuse“-t, a mely annál szerencsétlenebb és fenyegetőbb leend, minél kevesebb kielégítési alapot fog találni felcsigázott életigényei számára hazánknak szerényebb keretű kulturális és gazdasági viszonyai között. Másrészt pedig a budapesti egyetem ma inkább el van árasztva valódi és névleges joghallgatókkal, mint 12 év előtt. Így tehát a mit a fennálló rendszer mellett legtökéletesebben elérni sikerült, az egyedül a jogakadémiák legnagyobb részének fokozatos és ijesztő elnéptelenedése.

Meg vagyunk győződve, hogy főt. Püspök ur bölcsesége előtt a fentebbiek után nem szükséges immár sem a jelenlegi rendszer okszerűtlen voltának, sem a jelzett irányu reformok sürgőssége és czélszerűségének további tüzetes indoklásába bocsátkoznunk.

Áttérve most már közelebről ev. ref. jogakadémiáinkra, talán mondanunk sem kell, hogy azok helyzete sok tekintetben még az általánosnál is jóval kedvezőlenebb. Mert eltekintve attól, hogy a dolog természete szerint e tanintézetek még nagyobb mértékben kénytelenek nélkülözni az államkormány rokonszenvét és jóakaratu támogatását, mint azon kormány közvetlen vezetése

alatt álló hasonintézetek; s hogy többnyire anyagi erőforrásaik is korlátozottabbak: különösen bénítólag hat ezek működése és fejlődésére azon körülmény, hogy az államkormányhoz való viszonyuk s a felettök gyakorlandó állami felügyelet mértéke törvény által részletesen meghatározva mai napig sincsen. E körülmény az egymással érintkező hatáskörök tökéletes összezavarására és zaklató bizonytalanságra vezetett.

Ev. ref. jogakadémiáink saját egyházi és iskolai hatóságaink felügyelete és vezetése alatt állanak. És — kétségkívül — ez lenne a törvényes állapot. Tényleg azonban e felügyelet és vezetés felette összezsugorodik; mert sem a tanterv megállapítására, sem annak időnkénti módosítására autonom hatóságaink — mondhatni — semmi befolyást nem gyakorolhatnak. Mindez miniszteri rendeletek kibocsátása által megy végbe, épen úgy, mint a miniszterium közvetlen vezetése alatt álló jogakadémiáknál. És habár e miniszteri rendeletek, mintegy némi elismeréseül autonom jogainknak, rendesen csak „lehető alkalmazkodás végett“ szoktak főhatóságainkhoz megküldetni: mégis a megküldést nyomban követi mindenkor a legszigorubb alkalmazkodás követelése, sőt e követelés nem ritkán még oly rendeletekre is kiterjesztetik, a melyek velünk soha még csak nem is közöltettek. Ez már törvényen kívüli állapot, a mely törvényellenesség is fajul akkor, a midőn még a már egyszer megállapított tanterv keretében sem engedtetik meg nekünk semmi szabadabb mozgás, annyira, hogy félévi tanrendjeink érvénye és kinyomathatása is a legujabb időben a közoktatási miniszter előleges jóváhagyásától tétetett függővé. Ezek szerint már csaknem odáig jutottunk, hogy autonom hatóságaink a közoktatási miniszter ismert és ismeretlen rendeleteinek pusztá végrehajtó közegeivé lettek.

Azon alázatos véleményben vagyunk, főt. Püspök ur! hogy az államkormánynak jogakadémiáink ügyeibe való illetén beavatkozása s korlátot nem ismerő rendelkezése messze túllépett azon határokon, melyeket az államfőt megillető főfelügyeleti jog törvényes fogalma kijelöl.

Bizonyára nem ismeretlen Főtiszteltetésed atyai szemei előtt az a sok zaklatás és akadémiáink nyugodt működését és fejlődését lépten-nyomon akadályozó czéltalan huzavona, a minek jogakadémiáink az épen vázolt sajnós helyzetből folyólag ki vannak téve. A mellett, hogy ekként tanügyi autonomiáink a jogakadémiák irányában, a lábrakapott visszás gyakorlat folytán, lassanként teljesen veszendőbe megy, egyuttal végkép megvonatik tőlünk a mód és alkalom arra, hogy jogakadémiáink berendezése és vezetése körül mindazt érvényesíthessük, a mit a tanügy fejlesztése érdekében sajátos viszonyaink, a kínálkozó alkalmak és erők minden oldal felhasználhatása s a fentartó egyház jól felfogott érdekei olykor hangosan követelnek.

Mindezeknél fogva tanárkarunk életkérdésnek tekintti jogakadémiáinkra nézve, hogy ezeknek az állam közoktatási kormányához való viszonya, a gyakorlandó állami felügyelet módozatai mielőbb országos törvény által rendeztessenek. — Csatlakozva tehát e tekintetben a sárospataki testvérakadémia részéről történt felterjesztéshez, mély tisztelettel kérjük főt. Püspök urat és a főt.

egyházkerületet, hogy befolyását a főt. és méltóságos egyetemes konventen e cél elérésére irányozni méltóztassék.

A mi végül legközelebb debreczeni ref. főiskolánk jogakadémiáját illeti, nem csekély örömmel és megnyugvással jelenthetjük, hogy mindazon kedvezőtlen viszonyok daczára is, a melyeket az eddigiekben legalább érinteni bátorokdtunk, főiskolánk jogakadémiája még az utóbbi időkben sem veszített életképességéből. A nyomasztó viszonyok hatása leginkább a jogakadémiai hallgatóság létszámának folytonos csökkenésében nyilatkozik. E csökkenő irányzat általánosnak mondható, sőt itt-ott már oly mérvet öltött, hogy az intézet fentartását tette lehetlenné vagy legalább kérdésessé. Ezen elszomorító jelenségnek esett már áldozatul pápai jogakadémiánk és ugyanez a veszély fenyegeti némely más, különben életrevaló jogakadémiánkat is.

Debreczeni főiskolánk jogakadémiája e tekintetben kivételes helyzetet tüntet fel. Mert eltekintve attól, hogy a debreczeni jogakadémia a hallgatók létszámára nézve ma a legelső az országban, nem tapasztalunk itt a létszámban az utóbbi 12 év alatt fokozatos csökkenést sem, hanem csak mérsékelt ingadozást, a mint az a következő adatokból kitünik:

a nyilvános rendes joghallgatók száma volt ugyanis

	I. felében	II. felében
187 ⁵ / ₆ -dik tanév	125	108
187 ⁶ / ₇ " "	124	104
187 ⁷ / ₈ " "	130	120
187 ⁸ / ₉ " "	125	116
187 ⁹ / ₁₀ " "	127	127
188 ⁰ / ₁ " "	117	109
188 ¹ / ₂ " "	106	96
188 ² / ₃ " "	98	95
188 ³ / ₄ " "	98	98
188 ⁴ / ₅ " "	94	92
188 ⁵ / ₆ " "	104	101
188 ⁶ / ₇ " "	104	110.

E 12 év alatt a félévi átlagos létszám volt tehát 109. Ez átlagot a mai létszám meghaladja némileg, sőt kettővel több, mint a 12 év előtti volt. Némi sülyedés az 188²/₃-ik tanévvel állott be, és tartott az 188³/₄-ik tanévig; azóta ismét örvendetes emelkedés mutatkozik. Az ingadozás nagysága lefelé 17, felfelé 21, a mi az általános létszámhoz képest mérsékeltnek mondható. A 24 félév legalacsonyabb létszáma is (92) még oly tekintélyes, a minőt ma egyetlen jogakadémia sem mutathat fel.

Mindezen adatokból főiskolai tanárkarunk azon meggyőződést meritette, hogy Debreczen ugyis, mint hazánknak negyedik legnépesebb városa és egy nagy magyar vidék fejlődő központja, ugyis, mint ev. ref. felekezetünk hatalmas tömörülési színhelye kiválólag bővülködik mind azon feltételekben, a melyek egy e főiskola kebelében fennálló jogakadémia felvirágoztatására megkivántatnak. És ha a fejlődésnek érintett általános akadályai el fognak

Debreczen, 1887. márczius 25. — Főtiszteletű Püspök urnak alázatos szolgálói

egykor hárittatni: akkor amaz óhajtott felvirágozásnak alig fog többé valami számbavehető nehézség utjában állani.

Épen azért tanárkarunk nem látja szükségét annak, hogy főiskolai jogakadémiánk látogatottságának fokozása céljából valami különös belkörü intézkedés vétessék fogamatba.

Nem tévesztvén azonban szemelől tanárkarunk egy pillanatra sem legjobbjaink által ápolta ama nemes törekvést, hogy debreczeni főiskolánk akadémiaja Isten segítségével és felekezetünk összeműködő áldozatkészségéből, idővel egyházunk érdekeinek és méltóságának megfelelő egyetemmé fejlesztessék; s számot vetve egyuttal a haladó kor sürgető követeléseivel: ez alkalmat is megragadja arra nézve, hogy akadémiánkon ujjabb bölcsészeti és jogi tanszékek felállítását főtiszt. püspök ur és a főtiszt. egyházkerület gondoskodásába ajánlja.

Összefoglalva már a mondottakat, alázatos véleményünk szerint, jogakadémiánk érdekében kívánatos tehát:

1. a fennálló tanulmányi és vizsgálati rendszer oly irányu reformálása, hogy ennek folytán a jogakadémiák, mint bevégezett facultások, tanügyi önállóságukat visszanyerjék;

2. a jogi szakoktatásnak országos törvény által való rendezése s ennek keretében az állami felügyelet gyakorlásának jogakadémiáinkkal szemben tüzetes meghatározása. Addig is azonban, amig ilyenmü törvényhozási intézkedés történhetnék, elodázhatatlanul szükséges leendő a leghathatósabb eszközök fogamatba vétele oly céljából, hogy a felügyelet kérdése jogakadémiáinkra nézve az államkormány és egyházunk között minden bizonytalanságot és önkénykedést kizáró s ennél fogva teljesen megnyugtató szabályozást nyerjen.

Felmerülhet esetleg azon kérdés is, hogy érdekében áll-e ev. ref. egyházunknak jogakadémiát is tartani fenn? Vagy nem észszerűbb volna-e ez intézetekről teljesen lemondania?

Legyen szabad erre nézve, végezetül, csak annyit jegyeznünk meg, hogy tekintetbe véve ama nagyjelentőségű szerepkört, a melyre egyházi szervezetünkben az u. n. világi elem hivatva van; tekintve, továbbá, hogy egész közoktatásunk kiválólag felekezeti jellegű; tekintve, hogy protestáns jogakadémiáink mellett két tisztán katolikus jogakadémia áll fenn, sőt a többi négy u. n. kir. jogakadémia sem ment a kath. felekezeti jellegtől, annyira hogy protestáns vallásu tanárok még ezekben sem alkalmaztatnak; tekintve végül, hogy a kath. főpapság által magának a budapesti országos egyetemnek katolikus természete is évről-évre az országgyűlés színe előtt reclamáltatik, s minden ellenmondás daczára is fentartatik: mindezeknél fogva életrevaló jogakadémiáink feladását nyugodt lelkiismerettel tanácsolni nem tudnók.

Az elmondottakban igyekezvén főt. Püspök ur nagybecsü felhívásának eleget tenni, kiváló tisztelettel maradtunk

a debreczeni ev. ref. főiskola tanárkara

s ennek nevében különösen

Dr. Kovács Sándor
akad. igazgató.